

Innovation, İnovasyon: Yenileşim

PROF. DR. ŞÜKRÜ HALUK AKALIN

Son günlerde Türkçede yaygınlaşan yabancı kökenli sözlerden biri de *inovasyon*dur... Teknik bir terim olarak 1990'lı yıllarda Türkçede kullanılmaya başlanan *inovasyon*, son aylarda sanayiden tarıma, sağlıktan spora, iktisattan bilişime pek çok alanda kullanılır oldu. Gündelik dilde de yaygınlaşan bu sözle ilgili yazılanlara, söylenenlere baktığınızda *Türkçede tam karşılığı olmadığı, Türkçede tek bir sözle karşılanamadığı* gibi düşüncelerin dile getirildiğine tanık olursunuz. Bu düşünceleri dile getirenler, *teknoloji, elektrik, televizyon* gibi sözleri örnek göstererek *inovasyonun* da uluslararası bir söz kabul edilip olduğu gibi Türkçede kullanılması gerektiğini söylüyorlar. Başlangıçta kabul edilebilir gibi görülen bu düşünce, konu biraz araştırılınca, geçerliliğini yitiriyor. Türkçenin yapısı gereği yeni söz ve kavramları karşılamadaki gücü de dikkate alınınca *inovasyon* gibi bir kavramı bütünüyle karşılayabilecek tek bir sözün türetilmeyeceği düşüncesi de boşa çıkıyor.

İnovasyon sözü nereden geliyor?

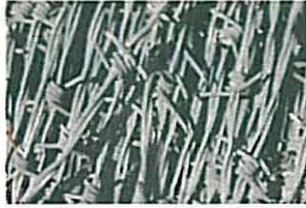
Türkçeye İngilizceden geçen *inovasyon*, Latince *innovatio* sözüne dayanıyor. Latincedeki bu söz de 'yenilenmek; değişmek, başkalaşmak' anlamlarındaki *innovare* fiilinden türemiştir. Bu sözün yapısı da 'içinde, içine' anlamındaki *in* ile 'yenileştirmek, yeni hâle getirmek' anlamlarındaki *novare* sözlerinden oluşmaktadır. *Novare* sözü de *novus* (> *new*) 'yeni' köküne dayanmaktadır (Chantrell 2002: 274). Fransızcada *innovation* biçiminde kullanılırken ilk kez 1588 ön-

cesinde İngilizcede kullanılmaya başlanmıştır (*Websters Online Dictionary*). Bir çalışma veya bir deney sonucunda ortaya konan yeni bir ürün veya uygulama anlamıyla İngilizcede kullanılan *innovation*, *İngilizce-Türkçe Sözlük*'te 'Yenilik, icat, yeni bir cihaz/fikir/yöntem vb.; Yenileştirme, yenilik çıkarma, yeni bir yöntem vb. ortaya atma' olarak tanımlanmıştır (Atalay 1999: 1827). İngilizcede *innovate* biçiminde fiil, *innovative* biçiminde sıfat, *innovator* biçiminde de isim olarak kullanımları bulunmaktadır. Kullanım alanlarına bakıldığında *inovasyon* sözünün yeni bir buluştan çok bir ürün veya bir aygıtta veya bir uygulamada yenilik yaparak onu iyileştirme, daha yararlı hâle getirme anlamı bulunmaktadır.

İngilizceden Türkçeye geçmiş olmasına karşın bu sözün dilimizde İngilizcedeki özgün yazılışı *innovation* ve özgün söylenişi */inveysın/* biçimleriyle yaygınlaşmaması da dikkat çekicidir. Türkçenin Batı dilleriyle ilk ve etkili ilişkisi Fransızca ile olduğundan Batı kaynaklı sözlerin Türkçede kullanılmasında Fransızca söyleyişin etkin olması dikkat çekicidir. Fransızca söyleyiş biçimleri âdetâ İngilizce sözcükleri Türkçeleştirme yolu hâline gelmiştir.

Bu sözü açıklamak için verilen ilgi çekici örnekler arasında dikenli tel ve dikiş makinesi bulunmaktadır.

484

Ekili alanları sürülerden korumak amacıyla telle çevirme uygulamasının bir işe yaramaması üzerine tellere takılan diken biçimindeki eklentiler, ürünü daha da yararlı ve kullanılabilir hâle getirmiştir. Dikenli tel, mevcut bir uygulamanın iyileştirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bir buluş değildir mevcut bir ürünün gereksinimlerin sonucu olarak yenileştirilmesi, amaca uygun kullanılması için iyileştirilmesidir.

Buluşların bazen doğrudan doğruya kullanım alanına çıkamaması, bu buluştan yararlanarak onu üretilebilir hâle getirme ve insanoğluna yararlı bir aygıt olarak sunma da *inovasyon* olarak adlandırılmaktadır. Dikiş makinesini bulan ve patentini alan *Elias Howe* iken, bu makineyi en yararlı bir biçimde tasarlayarak üreten *İsaac Merritt Singer* olmuştur. Buluşu uygulanabilir hâle getiren, geliştiren ve üreten *Singer*, marka olarak kullandığı soyadı ile bütün dünyada tanınmıştır.

'Yenileşim' karşılığı nasıl bulundu?

Sözün kavram alanında bir ürüne, bir uygulamaya, bir aygıta hem yenilik getirme hem de onu iyileştirme özelliği bulunmaktadır. *Inovasyon*, ne yalnızca bir yenilik ne de yalnızca bir buluştur. Gelişme, iyileşme içeren bir yenilik söz konusudur. İşte bu özelliklerden yola çıkan Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu Çalışma Grubu, 12 Şubat 2007 günü yaptığı toplantıda TDK'ye Türkçe gönüllülerinin gönderdiği önerileri de, basın da çıkan konuyla ilgili yazıları da dikkate aldı. TDK'ye gönderilen önerilerin başında *yenileşim* sözü yer alıyordu. Hakkı Devrim de *inovasyon* sözüne değindiği 22 Eylül 2006 günlü köşe yazısında okurlarının önerilerini duyurmuştu. Sayın Devrim'e gönderilen önerilerden biri, TDK'ye de gönderilen *yenileşim* idi.

Çalışma Grubu yaptığı değerlendirmeden sonra "değişen koşullara uyum amacıyla bilim ve teknolojiye yararlanarak toplumsal, kültürel ve yönetsel ortamlarda yararlı ve pazarlanabilir bir sonuca ulaşmak için yeni yöntemlerin kullanılmaya başlanması" anlamında kullanılan *inovasyon* sözüne, Türkçe gönüllülerinin bulduğu karşılığın yerinde bir öneri olduğunu kabul ederek *inovasyon* için *yenileşim* sözünü benimsemiştir.

Türkçe gönüllülerinin Türk Dil Kurumu çalışmalarına katkıda bulunmaları, *Güncel Türkçe Sözlük*'ün 11 Temmuz 2002 günü kullanıma sunulmasından sonra etkin bir biçimde artmaya başlamıştı. *Türkçe Sözlük*'ün 2005 yılında yapılan onuncu baskısını Güncel Türkçe Sözlük Çalışma Grubunun yanı sıra sanal ortamda sözlüğümüzü kullanan milyonlarca kişi arasında eleştirel gözle her maddeyi inceleyen ve düşüncelerini bize ileten Türkçe gönüllüsü binlerce kişinin katkılarıyla gerçekleştirmiştik. Türkçe gönüllülerinin bu katkılarını, sözlüğe yaz-

dığımız sunuş yazısında belirtmiş; onuncu baskı *Türkçe Sözlük*'ü âdeta ulusça hazırladığımızı ifade etmiştik (TDK 2005: XI).

Sanal ortamdaki Türkçe gönüllülerinin katkılarının yalnızca Türkçe Sözlük ile sınırlı olmadığını da belirtmek gerekir. Dilimizde kendisine yer edinmeye çalışan yabancı kökenli sözlere karşılık olmak üzere Kurumumuza yüzlerce öneri gelmektedir. Büyük bir bölümü e-posta yoluyla Kurumumuza ulaştırılan bu öneriler Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu veya ilgili

terim çalışma grubunda titizlikle değerlendirilmektedir. Türkçeye katkıların ilgili kurularımıza hızlı bir biçimde ulaştırılabilmesi amacıyla özel bir e-posta adresi de (katki@tdk.org.tr) kullanıma açılmıştır. Türkçenin gelişmesi, zenginleşmesi, özleşmesi yolundaki çalışmalar, bilişim uygulamalarıyla yeni bir ivme kazanmıştır. İşte katkı@tdk.org.tr adresine gönderilen ve değerlendirmeye alınarak benimsenen önerilerden biri de *inovasyon* karşılığındaki *yenileşim*dir.

Sözün Fransızca söylenişiyle *inovasyon* olarak kullanılması hem halkımız tarafından kavramın anlaşılabilirliğini güçlendirmekte hem de dilimizin söz varlığını yabancılaştırmaktadır. *Yenileşim*, hem yenileşmeyi hem de iyileşmeyi içeren bir kavramdır. *Inovasyon* yerine TDK'nin de benimsediği *yenileşim* sözünün kullanılması dilimizin söz varlığına yeni bir katkı olacaktır.

Kaynakça

- Atalay, Hâmit (1999), *İngilizce - Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK yayınları.
- Chantrell, Glynnis (2002), *The Oxford Dictionary of Word Histories*, Oxford: Oxford University Press.
- TDK (2005), *Türkçe Sözlük*, 10. baskı, Ankara: TDK yayınları.
- Websters Online Dictionary, <http://www.websters-online-dictionary.com/definition/innovation> (23.4.2007).